

најблаже речено чудне термине као што су пуномоћје или правомоћ. Тачке иза римских бројева којима су означена поглавља противна су српском правопису. Због свега овога, треба се надати да ће, ако дође до другог издања ове књиге, те језичке слабости бити отклоњене, да не би квариле сјајан утисак који ауторов текст оставља. С друге стране, будући да је чешки оригинал изашао пре

осам година, ако дође до новог издања на чешком или српском, било би добро да аутор допуни делове текста о Призренском процесу најновијим налазима Игора Вукадиновића. Иако те допуне неће суштински изменити ауторове закључке, учиниће да ново издање ни у детаљима не заостаје за најновијом продукцијом.

Зоран ЈАЊЕТОВИЋ

Трансформационные революции в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. К 30-летию событий. 1989–2019 гг.: Центральная и Юго-Восточная Европа в XX–XXI вв.: исследования и документы. Вып. 2, отв. ред. К. В. Никифоров. Санкт-Петербург: Нестор-История, 2021, 400.

Пад комунистичких режима у Централној и Југоисточној Европи постао је актуелна тема историјских истраживања посебно након завршетка Хладног рата. Управо „револуције“ које су довеле до тога представљају предмет истраживања колективне монографије *Трансформационные революции в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. К 30-летию событий. 1989–2019 гг.* која је под уредништвом директора Института за славистику Руске академије наука Константина Владимировича Никифорова објављена 2021. године. Монографија је настала као резултат научне конференције „Идейно-политические противостояния в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. 1989–2019 гг. Дилеммы и решения: (К 30-летию Трансформационных Революций)“, одржане у Москви на Институту за славистику током 2019. године. Повод за одржавање конференције представљала је 30. годишњица „трансформационих револуција“. Организатори конференције, истовремено и аутори ове монографије, су научни истраживачи Одељења за савремену историју земаља Централне

и Југоисточне Европе Института за славистику.

Монографија садржи радове стручњака из Русије, Румуније, Мађарске, Чешке и Аустрије. Поред релевантне литературе и исцрпне архивске грађе, значајно место заузеле су усмени историјски извори захваљујући сведочанствима савременика. На тај начин избегнута је једнострана слика о опису тока револуција, односно о њиховим циљевима. У радовима је видљиво присуство историчара из региона, али и из шире научне јавности састављене од филолога, филозофа, економиста, политиколога и новинара. То је допринело равномерном сагледавању теме из различитих углова. Тема је таква да се може позиционирати у област политичке, економске и друштвене историје, стога је и мултидисциплинарни приступ према њој успешно спроведен. Премда је на први поглед циљна група ове монографије научна јавност, захваљујући стилу писања омогућено је несметано читање и људима изван научних кругова.

Структура монографије подељена је на две географске регије, Централну и Југоисточну Европу. Поред предговора,

радова и резимеа, ту су још и списак аутора и апстрактни на руском и енглеском језику. У предговору Константина Никифорова (стр. 9–12), с којим уједно и почиње монографија, објашњен је разлог за избор термина који се појављује у наслову теме. Никифоров наводи како у светској историографији и даље не постоји устаљен назив за револуције које су избиле крајем осамдесетих година, те да се оне најчешће називају „плишаним“. Оне су прихваћене као ненасилне, премда промена власти није свуда била такве природе. Управо због свега наведеног, аутори монографије уводе свој термин „трансформациона“ за такву врсту револуција. У први план стављају циљ револуција, а не начин њиховог спровођења. Посебан акценат је стављен на дискусију по питању постигнутог степена демократизације политичких система и по питању развитака тржишне економије.

Први део монографије који се бави питањем трансформационих револуција у средњој Европи, њиховим моделима и имплементацијом, започиње текстом Никифорова (15–22). Он се у свом раду бави трансформацијама на истоку Европе које су уследиле након „плишаних“ и „обојених“ револуција, дајући им елементе масовних протеста заснованих на мешању идеолошких елемената демократије и национализма. Љубав Шишелина у свом раду (23–32) анализира еволуцију вишеградске идеје, њену улогу у формирању интелектуалне опозиције, спровођење реформи и тренутни ауторитет Вишеградске четворке унутар Европске уније али и шире. Бела Желицки (33–57) проучава миграциону политику Европске уније и однос Мађарске према њој у периоду 2014–2019. године. Олег Волотов и Сергеј Волотов се у свом раду (58–70) баве Мађарском и њеним ставовима опречним с политиком коју води Брисел. Фјо-

дор Лукјанов (71–88) испитује степен економског развитака и демографског раста у Мађарској након доласка Виктора Орбана на власт 2010. године, док Лариса Шаншијева (89–101) идентификује главне фазе економске и политичке трансформације у Источној Немачкој након 1989. године. Олег Неменски у свом раду (102–119) анализира ставове пољских политичара крајње деснице о будућности Европе и месту Пољске у Европској унији. Анализирајући еволуцију ставова странке Право и правда Олег Михалев (120–133) прати политику Пољске од 2015. године и питање њеног укључивања у Европску унију. Вадим Волобуев се у свом раду (134–153) бави утицајем Римокатоличке цркве на унутрашњу и спољну политику Пољске, почев од Мајског споразума из 1989. године па до парламентарних избора 2019. године. Емил Ворачек (154–178) истражује политику Чехословачке током касних осамдесетих и раних деведесетих година, кроз анализу структуре левог крила чехословачке политичке опозиције, док се Ела Задорожњук (179–196) бави политичком историјом Чешке Републике у периоду 1998–2002. Однос чешког државног врха према меморијалима посвећеним Црвеној армији, кроз пример рушења споменика маршалу Коневу, предмет је рада Вадима Трухачева (197–210). Коначно, Виктор Никитин (211–221) испитује процесе који су довели до избијања „плишане“ револуције у Чехословачкој, уз фокус на анализу чехословачке елите у периоду 1985–1989. године.

Други део монографије који се бави очекивањима и резултатима трансформационих револуција у Југоисточној Европи започиње текстом Игора Путинцева. Он у свом раду (225–245) испитује карактеристике политичких процеса у Трансилванији у периоду 1989–2000. године, док Татјана Биткова

(246–253) даје преглед спољне политике Румуније. Николај Морозов (254–268) фокусиран је на политичку еволуцију Румуније након 1989. године, при чему комбинује анализу партијског и политичког система посткомунистичке Румуније. Са друге стране, проблеме и преломне тачке у мађарско-румунским односима након пада Чаушескуовог режима испитује Александар Стикалин (269–305). Андреј Едемски је свој рад (306–317) посветио истраживању ставова Милована Ђиласа, југословенског дисидента и критичара комунистичког система током Хладног рата, док Надежда Пилко (318–330) анализира трансформацију кроз коју је прошла Словенија током осамдесетих година, стављајући фокус на културу и политичке елите. Политику Хрватске током деведесетих година обрадио је Александар Пивоваренко (331–351) а руско-црногорским односима у периоду 1997–1999. бави се рад Јакова Смирнова (352–359). Ана Александрова (360–373) изучава политички и економски аспект интеграционе улоге Грчке на Балкану док Илгар Мамедов (374–380) посредством прегледа турске спољне политике на Балкану

крајем 20. и почетком 21. века, сагледава рат у Југославији и косовску кризу.

Кроз целу монографију провлачи се питање да ли су трансформације у бившим социјалистичким земљама Европе завршене за ових тридесет година. Премда су аутори успешно на тај изазов одговорили, истичући да се тај процес није у потпуности нити равномерно завршио, ова књига није успела да се суочи са својим примарним задатком. Услед недостатка специјалиста за поједине балканске државе, други део монографије није у потпуности и довољно прецизно обрађен као први. Питање земаља бивше Југославије које су такође прошле кроз период трансформације није довољно обрађено, нити је посматрано на истом нивоу на коме су посматране револуције у Чешкој, Пољској, Мађарској или пак Румунији. Тако су остала отворена питања за неко даље истраживање и допуњавање. У целини, монографија доприноси ширем сагледавању и бољем разумевању одлика трансформационих револуција у региону, на примерима појединачних процеса у периоду 1989–2019. године.

Јована ПЕРИШИЋ

Горан Латинковић, *Студентска бригада Војске Републике Српске (1994–1995)*. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица, 2021, 174.

Др Горан Латинковић (Сарајево, 1977), ванредни је професор на Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци. Књига *Студентска бригада*

Војске Републике Српске (1994–1995) његова је четврта научна монографија и прва која се бави темом из Одбрамбено-отаџбинског рата.¹ На приједлог и

1 Одбрамбено-отаџбински рат (ООР) представља званичан назив у Републици Српској за грађански рат, вођен на националној и вјерској основи, на простору некадашње СР Босне и Херцеговине од 1. марта 1992. до 14. децембра 1995. године.